

QUINQUAGESIMA AD 2021

Mk 10:32–45 (Hs 18:30–32; 1Kr 13 või 1Tm 2:4–6)

32 Aga nad¹ olid minemas teel üles Jeruusalemma ja Jeesus käis nende ees, ja nad olid ehmunud, aga kaasaminejad kartsid. Ja võttes need kaksteist taas endaga, hakkas Jeesus² neile rääkima, mis Teda ees ootab:

33 «Vaata, me läheme üles Jeruusalemma ja Inimese Poeg antakse ülempreestrite ja kirjatundjate kätte ning need mõistavad Ta surma ja annavad paganate kätte

34 ning need teotavad Teda ja sülitavad Ta peale ja piitsutavad Teda ja tapavad Ta ära ning kolme päeva pärast tõuseb Ta üles.»

35 Ja Sebedeuse pojad Jaakobus ja Johannes astusid Jeesuse juurde ja ütlesid Talle: «Õpetaja, me tahame, et Sa meile teeksid, mida me iganes palume.»

36 Jeesus küsis: «Mida te tahate, et ma teile teeksin?»

37 Nemad ütlesid Talle: «Luba meile, et me istuksime Sinu kirkuses üks Sinu paremal ja teine Sinu pahemal käel!»

38 Jeesus ütles neile: «Teie ei tea, mida te palute. Kas te võite juua karikast, mida mina joon, või saada ristitud selle ristimisega, millega mind ristitakse?»

39 Nemad ütlesid Talle: «Võime küll!» Jeesus aga ütles neile: «Küllap te joote karikast, millest mina joon, ja teid ristitakse ristimisega, millega mind ristitakse,

40 kuid istumist mu paremal või pahemal käel ei ole minu anda, vaid see antakse neile, kellele see on valmistatud.»

41 Ja kui need kümme sellest kuulsid, said nad pahaseks Jaakobuse ja Johannese peale.

42 Ja Jeesus kutsus nad enese juurde ja ütles neile: «Te teate, et need, keda peetakse rahvaste valitsejateks, peremehetsevad nende üle ja nende suured meelevallatsevad nende kallal.

43 Nõnda ärgu olgu teie seas, vaid kes iganes teie seas tahab saada suureks, olgu teie teenija,

44 ning kes iganes teie seas tahab olla esimene, olgu kõigi sulane,

45 sest ka Inimese Poeg ei ole tulnud, et lasta ennast teenida, vaid et ise teenida ja anda oma elu lunaks paljude eest!»

¹ EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus algab tekst sõnadega: «Jüngrid olid minemas...»

² Originaaltekstis siin, nagu ka 35. ja 36. salmis, Jeesuse nime ei kasutata.

Sissejuhatus

Teise evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse kohaselt Barnabase, Pauluse ja hiljem ka Peetruse kaaslasena olnud Markus, kelle pärisnimeks oli Apostlite tegude raamatu järgi Johannes (Ap 12:12.25; 15:37).³

Kiriku liturgiline traditsioon ei samasta Johannes Markust evangelist Markusega, vaid näiteks Rooma Martüroloogium meenutab neid kahe erineva isikuna:

25. aprillil – «Aleksandrias püha evangelist Markuse sünnipäev. Ta oli apostel Peetruse õpilane ja tõlk; Roomas palusid vennad tal kirjutada evangeeliumi. Seda ta tegi, ja selle lõpetanud, läks Egiptusesse. Kõigepealt ta kuulutas Kristust Aleksandrias ja rajas seal koguduse; hiljem ta vahistati kristliku usu pärast, seoti köidikuisse ning piinati rängalt üle kivide lohistades. Pärast seda hoiti teda vangistuses, kus ta sai esmalt kinnitust ingli külaskäigu ja seejärel Issanda enda ilmumise läbi. Ta kutsuti taeva kuningriiki Nero kaheksandal valitsemisaastal.»

27. septembril – «Foiniikias Bybloses püha piiskop Markus, keda püha Luukas kutsus Johanneseks ning kes oli selle Maarja poeg, keda meenutatakse 29. juunil.»

Kui martüroloogiumis mainitud Nero kaheksas valitsemisaasta evangelist Markuse surma-aastana on õige ning kui Markus kirjutas evangeeliumi Roomas, siis pidi see valmima millalgi enne aastat 60. Ning kui sellele lisada pärimus, et Rooma kristlased⁴ palusid Markusel kui Peetruse saatjal ja tõlgil talletada kirjalikult see, mida ta oli apostlilt kuulnud, võib Markuse evangeeliumi vaadelda kui Peetruse tunnistust Jeesuse elust, kannatustest, surmast ja ülestõusmisest.

Viimast kinnitab Markuse kavatselt lihtne ja otsekohene jutustamisstiil ühes tõsiasjaga, et erinevalt teistest evangelistidest keskendub Markus vähem pikkadele jutlustele ja tähendamissõnadele ning rohkem Jeesuse tegudele, sh imetegudele.

Pidades silmas Markuse evangeeliumi tõenäolist koostamisaega ja -paika, joonistub välja ka selle sõnumi eripära: see on suunatud tagakiusatud, kannatavale ja võitlevale kogudusele. Markuse evangeeliumi ülesehitust vaadeldes on tähelepanuväärne, et kolmandiku selle mahust haarab Jeesuse maise elu viimane nädal, iseäranis Tema kannatuse ja ristisurma lugu – ning algusest peale peab Jeesus seisma silmitsi kriitikute, vaenulikult meelestatud kirjatundjate ja ka omaenda jüngrite mõistmatuse ja argusega.

³ Nimi 'Ιωάννης tuleneb heebrea nimest יוֹחָנָן või יְהוֹחָנָן ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink». Nimi Μάρκος pärineb ladina keelest ning on tõenäoliselt seotud sõjajumaluse Marsiga.

⁴ Kuna Markus peab oma evangeeliumis vajalikuks selgitada mitmeid heebrea- ja arameakeelseid väljendeid ja mõisteid, oli tõenäoliselt tegemist endistest paganatest kristlastega.

Samuti algusest peale ei tee Markus mingit saladust sellest, kes Jeesus on. Raamat algab sõnadega: «Jeesuse Kristuse, Jumala Poja evangeeliumi algus.» (Mk 1:1) ning juba esimeses peatükis tuleb esile Jeesuse jumalik vägi ja olemus – sellena, kellele kuuletuvad metsloomad ja keda teenivad inglid (Mk 1:13); kelle kutsele järgnedes ollakse valmis jätma silmapilkselt maha kõik endine ja alustama uut, täiesti tundmatut elu (Mk 1:17j); kes ei õpeta mitte «nagu kirjatundjad, vaid nagu see, kellel on meelevald» (Mk 1:22); keda tunnustavad ja kelle sõna kuulavad isegi rüvedad vaimud (Mk 1:24–27).

Kuna, nagu öeldud, suur osa Markuse evangeeliumist käsitleb otsesemalt või kaudsemalt Jeesuse kannatusi ja surma (ning vastuolusid vaimuliku või ilmaliku autoriteedi kandjatega), on selge, et raamatu eesmärgiks ei ole kujutada Jeesust [vaid maise] imetegijana. Kogu oma väest ja meelevallast hoolimata näib Ta viimaks ikkagi lüüa saavat – aga just seeläbi saab Tema lugu neile, keda Temasse uskumise pärast taga kiusatakse, tõeliseks kinnituseks, sest nagu Jeesus ise ütleb, «kui keegi tahab käia Tema järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist ja järgnegu Talle» (vrd Mk 8:34).

Kui siinkohal mõelda Markuse evangeeliumi lõpu peale, siis võib-olla ei olegi see, nagu vahel arvatakse, kaduma läinud, vaid autor jättiski meelega, täiesti kavatsetult ja selge eesmärgiga otsad lahtiseks: ingel käsib naistel minna ja Issanda ülestõusmist kuulutada, nemad aga «ei öelnud kellelegi midagi, sest nad kartsid» (Mk 16:8).

Markuse evangeeliumi eesmärgiks on tunnistada Jeesusest kui tõelisest Jumala Pojast, kes on samal ajal ka tõeline inimene,⁵ kes, omades meelevalda nii inimeste kui loomade ja loodusjõudude üle, nii inglite kui kurjade vaimude üle, nii haiguste kui isegi surma üle, pidi siiski kannatama ja surema – selleks, et need, kes Teda järgivad, võiksid ka ise risti kandes ja kannatades, ülimalt tõenäoliselt koguni oma usu pärast surses, saada osa Tema võidust.

See võit – lõplik võit – võib küll praegu veel inimsilme eest varjul olla (võib-olla just seetõttu ei kõnele Markuse evangeelium algselt midagi ülestõusnud Jeesuse ilmumistest), ent on sama kindel ja reaalne nagu kõik need lood, mida Markus on Peetruse kui neid oma silmaga näinu jutustuste põhjal vahendanud. Oluline on mitte usku kaotada, vaid kindlaks jääda, Jeesuse kuulutatud ja Temas teostunud evangeeliumist osa ja aru saada ning seda ustavalt tunnistada.

Selle kinnitusega sobitub hästi ka Markuse evangeeliumi praegune, tõenäoliselt teiste evangeeliumide põhjal hiljem kokku pandud ja lisatud lõpp, milles julgustatakse nii Jeesusesse uskuma kui sellest usust tunnistust andma sõnadega (ühtlasi uskmatusse või usust äralangemise eest hoiatades): «Kes usub ja on ristitud, see päästetakse, aga kes ei

⁵ Siinkohal tasub meenutada mitmete Rooma keisrite, sh Nero poolt endale omistatud tiitlit *Divi Filii*, mida võib samuti tõlkida «jumala poeg».

usu, mõistetakse hukka. Kuid uskujaid saadavad sellised tunnustähed: minu nimel ajavad nad välja kurje vaime, räägivad uusi keeli, tõstavad paljaste kätega üles mürkmadusid, ning kui nad jooksid midagi surmavat, ei kahjustaks see neid; haiged, kellele nad panevad käd peale, saavad terveks.» (Mk 16:16–18)

Keelelisi märkuseid

Aga nad olid minemas teel üles – Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες – õigem oleks tõlkida: «Aga nad olid teel, minemas üles». Sõna ὁδός tähendab nii «tee» kui «teekond» (s.t «käidud/parajasti käidav tee»)⁶ Sõna ἀναβαίνω tähendab «üles minema», «[mäkke] tõusma» «üles astuma». Jeruusalemma minek tähendab üles minemist nii sõna otseses kui veelgi enam vaimulikus mõttes.

Jeesus – nimi Ἰησοῦς – tulenedes heebrea nimest יהושע – tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Käis nende ees – ἦν προάγων αὐτούς – võiks tõlkida ka «oli käimas nende eel» või hoopis «oli neid juhtimas». Sõna προάγω koosneb eessõnast πρό – «ees», «eel» – ja verbist ἄγω – «juhtima», «viima», ka «minema».

Nad olid ehmunud – ἐθαμβοῦντο – sõna θαμβέω tähendab «üllatunud olema», «hämmastunud olema», «jahmunud olema», ka «segaduses olema», «hirmul olema».⁷

Kaasaminejad – ἀκολουθοῦντες – sõna ἀκολουθέω tähendab «[kellegi] järel käima», «[kedagi] saatma», «[kellegi] järgijaks saama/hakkama».⁸

Mis Teda ees ootab – τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν – sõna μέλλω tähistab midagi kindlaksmääratud, midagi, mis on igal juhul kindlasti tulemas. Sõna συμβαίνω tähendab «[millegagi/kellegagi] kokku sattuma».⁹

Paganate kätte – τοῖς ἔθνεσιν – sõna ἔθνος tuleneb tõenäoliselt sõnast ἔθω – «tava», «komme»¹⁰ – ja võib tähistada nii rahvahulka kui ka rahvast, rahvust, suguharu, samuti paganaid, paganarahvaid.

⁶ Vrd samast algtüvest pärineva venekeelse verbiga ходить – «käima».

⁷ 1739. aasta Piiblis: «ehmatasid ärra»; 1968. aasta piiblitõlkes: «ja nad kokkusid»; 1989. aasta Uue Testamendi tõlkes: «heitunud».

⁸ 1968. aasta piiblitõlkes: «järelkäijad».

⁹ 1968. aasta piiblitõlkes: «mis temale peab sündima»; 1989. aasta Uues Testamendis: «mis Teda tabab».

¹⁰ Siit on pärit ka sõna ἦθος – «eetos».

Teotavad – ἐμπαίξουσιν – sõna ἐμπαίζω tuleneb sõnast παῖς – «laps» – ja seda võiks tõlkida ka «lollitama», «narritama». ¹¹

Sülitavad – ἐμπτύσουσιν – sõna ἐμπτύω – «[kellegi] peale sülitama» – tuleneb verbist πτύω – «sülitama» –, mis on kõlaliselt väga sarnane paljudes keeltes, sh eesti keeles leiduvale, enamasti vastikust, pahameelt, põlgust ja üleolekut väljendavale häälsusele «ptüi».

Piitsutavad – μαστιγώσουσιν – sõna μαστιγώω – «piitsutama», «rooskama», «nuhtlema» – tuleneb sõnast μάστιξ – «roosk», «piits». ¹²

Kolme päeva pärast – μετὰ τρεῖς ἡμέρας – mõnedes käsikirjades τῆ τρίτη ἡμέρα – «kolmandal päeval».

Sebedeuse – Ζεβεδαίου – nimi Ζεβεδαῖος tuleneb heebrea nimest יְהוּדָי ja tähendab «JHWH and /kingitus».

Jaakobus – nimi Ἰάκωβος tuleneb heebrea nimest יַעֲקֹב – «kannahoidja», «petis».

Johannes – vt kolmandat joonealust märkust.

Astusid Jeesuse juurde – προσπορεύονται αὐτῷ – «astuvad/lähevad Tema juurde».

Palume – αἰτήσωμέν – sõna αἰτέω tähendab «paluma», «anuma», aga ka «ihaldama» ja «nõudma».

Kirkuses – ἐν τῇ δόξῃ – sõna δόξα tuleneb verbist δοικέω – «arvama», «mõtlemata», «[kellestki midagi] pidama» – ja tähendab «arvamus», «hinnang», tähistades sellest tulenevalt ka kellegi väärikust, auväarsust, hiilgust, sära, majesteetlikkust, aulisust.

Paremal [käel] – ἐκ δεξιῶν – sõna δεξιός – «parem [käsi]», «parempoolne» – tuleneb verbist δέχομαι – «[käega/kätte] võtma» –, viidates niisiis sellele käele, millega enamus inimesi olulisimaid asju teeb.

Pahemal käel – ἐξ ἀριστερῶν, salmis 40 ἐξ εὐωνύμων – nii ἀριστερός kui εὐώνυμος on eufemismid, millest esimest võiks piltlikult tõlkida kui «tugevam käsi» või ka «toitev käsi», teist aga «hea nimi» või «hea enne». ¹³

¹¹ 1739. aasta Piiblis üsna õnnestunult: «wotwad tedda naerda»; 1968. aasta piiblitõlkes: «pilkavad»; 1989. aasta Uues Testamendis: «mõnitavad».

¹² 1968. aasta piiblitõlkes: «peksavad teda rooskadega».

¹³ Sarnaselt ladina sõnale *sinister*, mille unustatud algtäendus on «kasulikum».

Teie ei tea – Οὐκ οἶδατε – sõna εἶδω tähendab «nägema», ülekantult ka «[ära] tundma», «mõistma».

Kas te võite – δύνασθε – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».¹⁴

Juua karikast – πιεῖν τὸ ποτήριον – õigupoolest «juua seda karikat», nagu 1968. aasta piiblitõlkes.

Saada ristitud selle ristimisega, millega mind ristitakse – τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι – sõna βαπτίζω tähendab «sisse kastma», «pesema», «[veega] puhastama».

Pahaseks – ἀγανακτεῖν – sõna ἀγανακτέω tähendab rõhutatult «väga pahane olema», «ülimalt nõrдинud olema».

Kutsus nad enese juurde ja ütles neile – προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς – võiks tõlkida ka: «neid enda juurde kamandades ütles neile».

Peetakse – οἱ δοκοῦντες – sõna δοκέω tähendab «arvama», «mõtlemata», «[kellestki midagi] pidama». Nagu ülal näidatud, tuleneb sellest verbist ka sõna δόξα, mille üheks tõlkevasteks on «kirkus» või «auhiilgus».

Rahvaste valitsejateks – ἄρχειν τῶν ἐθνῶν – sõna ἄρχω tähendab õigupoolest «[midagi] alustama», «[milleski] esimene olema», siit tulenevalt ka «juhiks olema», «valitsejaks olema», «ülemaks olema».¹⁵

Peremehetsevad – κατακυριεύουσιν – sõna κατακυριεύω tähendab «[kedagi] endale allutama», «[kellegi üle] valitsema», «[kedagi] oma võimuses hoidma».¹⁶

Meelevallatsevad – κατεξουσιάζουσιν – sõna κατεξουσιάζω koosneb siin millelegi ülevalt tulevale viitavast eessõnast κατά ja verbist ἐξουσιάζω – «meelevalda omama/teostama», «autoriteeti omama/teostama» – ega oma õigupoolest taolist negatiivset tähendusvarjundit nagu eestikeelne «meelevallatsema».¹⁷

¹⁴ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

¹⁵ 1968. aasta piiblitõlkes: «rahvaste ülemaiks». Võiks tõlkida ka «rahvaste seas esimesteks», kuna eriti jõhkrad ainuvalitsejad armastavad ennast ehtida tiitliga *primus inter pares* – «esimene võrdsete seas».

¹⁶ 1968. aasta piiblitõlkes öeldakse märksa neutraalsemalt: «valitsevad nende üle»; 1989. aasta Uues Testamendis aga veelgi utreeritumalt kui 1997. aasta redaktsioonis: «härratsevad».

¹⁷ 1968. aasta piiblitõlkes: «tarvitavad võimust nende vastu».

Teenija – originaalis kasutatakse siin sõna διάκονος, millest tuleneb ka eesti keeles tarvitav sõna «diakon».

Sulane – originaalis kasutatud sõna δοῦλος tuleneb verbist δέω – «siduma», «kinnitama», «[kellegagi] seotud olema», «[kellelegi] kuuluma» ja tähistab pigem orja kui sulast.¹⁸

Et lasta ennast teenida – διακονηθῆναι – «et [Teda] teenitaks».

Elu – τὴν ψυχὴν – sarnaselt heebrea sõnale פְּשָׁוָה tähendab sõna ψυχή tähendab eeskätt «hing», ka «hingeõhk», «eluvaim», siit tulenevalt ka «elu».¹⁹

Lunaks paljude eest – λύτρον ἀντὶ πολλῶν – sõnasõnalt «lunarahaks paljude vastu» (vahetuskauba tähenduses). Sõna λύτρον – «luna[raha]» tuleneb verbist λύω – «[seotut] lahti päästma», «valla päästma», «vabaks laskma», «lahti mõistma».

Sisuline analüüs

Markuse evangeeliumi kümnes peatükk algab märkusega: «Ja Jeesus tõusis ja tuli Juudamaa alale sinnapoole Jordanit.» Õigupoolest on aga juba varem näha, et Tema pilk on suunatud Juudamaa ja Jeruusalemma poole: Mk 8:31 ja Mk 9:31 on Ta kuulutanud ette oma kannatusi, surma ja ülestõusmist, andes ühtlasi (eriti Mk 8:34–38) märku, et need ei puuduta mitte üksnes Teda, vaid ka Tema jüngrid.

Üheksas peatükk lõpeb ja kümnes algab erinevate õpetussõnade ja õpetusliku sisuga vestlustega, viimaseks neist on enne kolmandat kannatuste, surma ja ülestõusmise ettekuulutust (Mk 10:32–34) kohtumine rikka noormehega (Mk 10:17–22), kes küsib Jeesuselt, mida ta peaks tegema, et pärida igavene elu, ja sellele kohtumisele järgnenud nõudlikud, ent samal ajal julgustavad sõnad sellest, mis ootab neid, kes on valmis Jeesuse pärast kõigest muust loobuma (Mk 10:28–31).

Mk 10:32 nimetab juba sõnaselgelt, et «nad olid minemas teel üles Jeruusalemma», rõhutades, et «Jeesus käis nende ees». Viimase märkuse sisuline tähendus on ühelt poolt, et Jeesus valis ise oma tee, Tema oli see, kes otsustas, kuhu Ta läheb, ning teiselt poolt, et Tema on see, kes juhib ka neid, kes Talle järgnevad, määrates nendegi tee, kes tahavad käia koos Temaga.²⁰

¹⁸ 1968. aasta piiblitõlkes ongi «ori».

¹⁹ 1739. aasta Piiblis ja 1968. aasta tõlkes «hing».

²⁰ Just nii, nagu oli kõlanud Tema kutse tulevastele jüngritele: Δεῦτε ὀπίσω μου – «Minu järe!» (Mk 1:17).

On huvitav, et evangelist näib tegevat vahet Jeesusega kaasas käinud ja Talle järgnenud inimestel, öeldes, et ühed neist olid «ehmunud» (või hämmastunud, jahmunud, segaduses), teised aga «kartsid».

Markus kasutab sõna θαμβέω näiteks siis, kui ta kirjeldab Kapernauma sünagoogis viibinud inimeste reaktsiooni rüveda vaimu väljaajamisele: «Ja nad kõik olid jahmunud, nii et nad arutasid omavahel: «Mis see siis on? Kas uus meelevallaga õpetus? Tema vaid käsutab rüvedaid vaime, ja need kuulavad Tema sõna!»» (Mk 1:27) Samuti kümnendas peatükis pärast kohtumist rikka noormehega: «Aga jüngrid hämmastusid Tema sõnade peale.» (Mk 10:24)²¹

Niisiis väljendab see sõna eeskätt segaduses olemist, kellestki või millestki mitte arusaamist, mis on ühtaegu kõitev ja hirmutav. Teine sõna – φοβέω – on lihtsamini tõlgitav, selle vasteks on «kartma» või «hirmul/hirmunud olema».²²

Tõenäoliselt tähistab esimene sõna Jeesust ümbritsenud ja võib-olla ka saatnud laiemate rahvahulkade reaktsiooni, teine aga puudutab kitsamat jüngriteringi, kes hakkasid tasapisi aru saama või vähemalt aimama, kuhu Jeesuse ja nende tee viib ning mismoodi see kõik lõppeda ähvardab. Jüngrite taipamatus, nõdrausulisuus ja kartlikkus on üks Markuse evangeeliumi läbivaid teemasid – kuni selleni välja, et Markuse evangeeliumi käsitlevas kirjanduses samastatakse ka evangeeliumi autor ise tolle ennast oma kartlikkuses lausa naeruväärseks teinud noorukiga, kes Jeesuse kinnivõtmisel end ohustatuna tundes «jättis linase särki ja põgenes alasti» (Mk 14:52).

Ega Jeesus hellita ka: Ta võtab kaksteist apostlit kõrvale ning räägib neile otsekoheste ja üsna värvikate sõnadega sellest, mis Teda ees ootab ja, nagu kreeka keeles kasutatud grammatiline vorm selgelt näitab, päris kindlasti tabab: Ta antakse ära (võib-olla on siin peidus vihje Juudale), Ta mõistetakse surma, Ta loovutatakse paganatele – jah, Tema vennad, vagad ja jumalakartlikud iisraellased, annavad Ta jumalatute roomlaste kätte, sest neil «ei ole meelevalda kedagi tappa» (Jh 18:31); Teda teotatakse ja pannakse naeruks; Teda pekstakse rooskadega ja Ta tapetakse.

Tõsi, Jeesus lisab, et «kolme päeva pärast tõuseb Ta üles», ja erinevalt esimesele kannatuste, surma ja ülestõusmise ettekuulutusele järgnenud reaktsioonist (Mk 8:32) näib, et seekord see isegi jõuab jüngrite kõrvadesse, kuigi paistab, et aru ei saa nad ikka veel mitte kui midagi (vrd Mk 9:32).

²¹ Paar salmi hiljem (Mk 10:26) kasutatakse originaalis sõna ἐκπλήσσω, mis on eesti keeles antud samuti edasi sõnaga «hämmastuma», aga mille sõnasõnaliseks tõlkevasteks võiks olla «endast välja minema».

²² Siin ei maksa lasta end eksitada mitte enne 18. sajandit käibele tulnud sõnast «foobia», mille tähendusvarjunditeks on haiglaslik kartlikkus, teatav irratsionaalsus ja koguni vaenulikkus.

Igal juhul võtavad kaks nende seast südame rindu ja tulevad Jeesusega oma tulevikupositsiooni kindlustamiseks läbirääkimisi pidama. Markus ei kipu üldiselt väga pikki ega põhjalikke kirjeldusi andma, seepärast on tähelepanuväärne, millise üksikasjalikkusega ta toob meieni Sebedeuse poegade ja Jeesuse kahekõne.

Jaakobus ja Johannes ei esita oma palvet (või nõudmist) Jeesusele otsekohe, vaid sondeerivad esialgu pinda: «Õpetaja, me tahame, et Sa meile teeksid, mida me iganes palume.» (Mk 10:35) On üsna arusaadav, et teised jüngrid nende peale äärmiselt pahaseks saavad – mitte ainult pöördumisele järgnenud palve sisu pärast, vaid ka selle silmakirjaliku pugejalikkuse tõttu, mis neist esimestest sõnadest läbi kumab.²³ Kahtlemata ei puudu siit ka paras annus ironiat: jüngrid, kes järjekordselt pole mitte millestki (vähemalt õigesti) aru saanud,²⁴ kõnetavad Jeesust aunimetusega «Õpetaja».

Jeesus ei tõrju küsijaid tagasi, vaid teeb seda, mida õpetaja tegema peabki: annab nii Sebedeuse poegadele kui teistele jüngritele järjekordse õppetunni, kusjuures on üsna ilmne, et evangelisti arvates näeb Ta läbi mitte ainult Jaakobust ja Johannest, vaid ka teisi jüngreid, kes ei pruugi oma «õiglasest pahameeles» sugugi läbinisti õiglased ega isetud olla.

Tegelikult kordab Jeesus oma vastustes Sebedeuse poegadele ja teistele jüngritele lausa kaks korda sedasama ennist kõlanud ettekuulutust nii Teda ennast kui neid, kes tahavad Teda järgida, ees ootavatest ja paratamatult (s.t Jumala tahtel vältimatult) tabavatest kannatustest: «Kas te võite juua karikast, mida mina joon, või saada ristitud selle ristimisega, millega mind ristitakse... Küllap te joote karikast, millest mina joon, ja teid ristitakse ristimisega, millega mind ristitakse... Kes iganes teie seas tahab saada suureks, olgu teie teenija, ning kes iganes teie seas tahab olla esimene, olgu kõigi sulane (ori), sest ka Inimese Poeg ei ole tulnud, et lasta ennast teenida, vaid et ise teenida ja anda oma elu lunaks paljude eest!» (Mk 10:38j.43–45)

«Karikast joomine» tähistab siin märtrikannatusi²⁵, «ristimine» aga surma²⁶. Siinjuures on oluline mõista, Jeesus ei ütle Jaakobusele ja Johannesele mitte, et kui nad kannatavad ja surevad, siis nad saavad osa Tema kirkusest, vaid et Tema tõeliseks kirkuseks ongi Ta kannatused ja ristisurm. Jeesus peab siin silmas täpselt sedasama, mis Johannese

²³ Arvatavasti on taolisel viisil Jumalale esitatud «palved» kurvastamapanevalt tuttavad meile kõigile.

²⁴ Vrd Mk 10:38: «Teie ei tea, mida te palute,» ütleb Jeesus jüngritele, kes on oma lihtsameelsuses kavaluses üritanud esitada oma palve Jeesusele nii, et Tema ei teaks esialgu, mida nad paluvad.

²⁵ Näiteks püha Polykarpose märtrisurma kirjelduses ära toodud palves seisab muuhulgas: «Oh Issand, kõigeväeline Jumal... ma toon Sulle tänu, et oled arvanud mu sel päeval ja tunnil saama ühes Sinu märtritega osa Su Kristuse karikast.» (Martyria Polycarpi 14)

²⁶ Vrd Rm 6:3j: Kas te siis ei tea, et kes me iganes oleme Kristusesse Jeesusesse ristitud, oleme ristitud Tema surmasse? Me oleme siis koos Temaga maha maetud ristimise kaudu surmasse.

evangeeliumis on antud edasi sõnadega: «Tund on tulnud, et Inimese Poeg kirkastataks... Ja kui mind maa pealt ülendatakse, siis ma tõmban kõik enese juurde.» (Jh 12:23.32)

Sebedeuse pojad kinnitavad oma valmisolekut, ning me teame, et nii see läski: Jaakobus oli esimene apostlitest, kes suri märtrina, ning kuigi Johannes elas neist kõige kauem ja suri viimaks rahulikku vanadussurma, pidi temagi, nagu kiriku pärimus kõneleb, taluma tagakiusu, mitmesuguseid äärmiselt ränki piinamisi ja pagendust.

Oleks väga vale näha Jeesuse poolt Jaakobusele ja Johannesele öeldus mingit kahjurõõmu. Tõelise Jumalana, kes sai inimeseks, Inimese Pojaks, justnimelt inimeste nõtruse, ekslikkuse, taipamatuse, isekuse ja kõigi muude pattulanguse tagajärgede pärast, tunneb Ta meile kõigiti kaasa.²⁷ Seega vaatas Ta ka tookord nii Sebedeuse poegade kui teiste jüngerite peale pigem kurbuse ja haletsusega, seda nii neile, kes Talle ustavaks jäävad, osaks saavaid kannatusi ette nähes, kui ka nende peale mõeldes, kes Tema hoiatavatest sõnadest hoolimata, samal ajal aga tihtipeale koguni Tema nimel, elavad ja tegutsevad mitte Tema, vaid selle maailma vägevate eeskuju järgides.

Jeesust järgides igavesele elule lootmises ei saa olla midagi halba – muidu Jeesus ei julgustaks sellega oma jüngreid, nt Mk 10:29j: «Tõesti, ma ütlen teile, ei ole kedagi, kes on maha jätnud maja või vennad või õed või ema või isa või lapsed või põllud minu pärast ja evangeeliumi pärast ega saaks vastu nüüd, selsamal ajal sajavõrra maju ja vendi ja õdesid ja emasid ja lapsi ja põlde tagakiusamise kestelgi, ning tuleval ajastul igavest elu.» Ent siinsamaski tuleb esile, et Jeesusele järgnemise – ka kannatustes ja isegi surmas järgnemise – õnnistus ei oota mitte ainult kaugel «tuleval ajastul» (justkui tasuna), vaid on tegelikult kohal juba praegu, «tagakiusamiste kestelgi» – või õigemini, väljendit μετὰ δωγμῶν sõnasõnalt tõlkides, «koos tagakiusamistega».

Kes tahab olla koos Jeesusega, saada osa Tema kirkusest, istuda Tema paremal või vasemal käel (mida ei anta mitte tasuks, vaid mis saab osaks neile, «kellele see on valmistatud»), see saab seda teha üksnes ennast koos Temale ja koos Temaga loovutades ning inimkonna päästmiseks ohvriks tuues, piltlikult öeldes Temaga samale ristile, Tema paremale ja vasemale käele naelutatuna. Teenides, nagu Tema teenib – veelgi enam, kõikide orjaks saades, nagu Tema, oma elu paljude eest lunaks andes.

See ei tähenda, nagu vajaks Jeesus «kaaslunastajaid» või saaks keegi olla Tema «kaaslunastaja». See tähendab lihtsalt, Johannese evangeeliumi sõnu kasutades, et seal, kus on Tema, peab olema ka Tema teenija (vrd Jh 12:26), ning nende sõnade kontekstiks on, et «kui nisuiiva ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja» (Jh 12:24).

²⁷ Vrd Hb 4:15: Sest meil pole niisugune ülempreester, kes ei suuda kaasa tunda meie nõrkustele, vaid selline, kes on olnud kõigiti kiusatud nii nagu meie, ja siiski ilma patuta.

Niisiis, Jeesuse manitsussõnu jüngritele selle kohta, et nad ei tohi sarnaneda selle maailma «esimestele võrdsete seas», kes ehk alandlikku nägu tehes tegelikult teiste üle peremehetsevad ja meelevallatsevad, tuleb mõista eeskätt Tema kannatuste ja ristisurma kontekstis. Siin ei ole tegemist triviaalse moraalilugemisega, mingite üldkehtivate ontlikkusenõuete loetlemisega, vaid inimeste seadmisega konkreetse valiku ette: kes tahab käia koos Jeesusega, see peab saama kõiges Tema sarnaseks. Ja kuna Tema olemine Jumala Kristuseks ei ole lahutatav Tema lunastavaist kannatustest ja surmast, ei ole ilma nendest osa saamata võimalik olla ka Tema jünger. Ka seda tähendavad sõnad, et nad «olid minemas teel üles Jeruusalemma poole ja Jeesus käis nende ees»...

Jutluseks

Viimase paastueelse pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Jumala armastuse ohvritee». Vanakiriklikuks Evangeeliumiks (Lk 18:31–43) on Jeesuse kannatuste, surma ja ülestõusmise ettekuulutus koos sellele järgneva Jeeriko pimedate tervendamisega,²⁸ Epistlik (1Kr 13) apostel Pauluse «Armastuse ülemlaul», mida soovitatakse esimese variandina ka kirikukäsiraamatu lugemiskava teiseks ja kolmandaks lugemisaastaks.

Kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Hs 18:30–32) on Jumala kutse Iisraeli rahvale pöörduda tagasi Tema juurde ja ütelda lahti kõigest ülekohtust, sest siis ei saa nende süü neile komistuseks, kuna Issandal «ei ole head meelt surija surmast».

Teise variandina «Armastuse ülemlaulu» kõrval pakutakse kolmanda lugemisaasta Epistlik (1Tm 2:4–6) apostel Pauluse tunnistust sellest, et Jumal «tahab, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele», ning et on ainult üks vahemees Jumala ja inimeste vahel, «inimene Kristus Jeesus, kes on iseenese loovutanud lunastushinnaks kõikide eest».

Jumalateenistuste käsiraamatus öeldakse pühapäeva sissejuhatuses muuhulgas: «Jeesuse avalik tegevus jõuab pöördepunkti. Algab teekond Jeruusalemma, vastu kannatusele ja surmale. Kuid just sellel teel Inimese Poeg kirkastatakse. Jumalik armastus võidab end ohverdades ja alandades kuni ristisurmani. Me vajame silmade avanemist, et näeksime, kuidas Jeesus kannatab meie ja kogu maailma pärast. Õnnistegija ootab ka meilt oma mina mahasalgamist Jeesuse järgimisel.»

See haakub päris hästi ka kolmanda lugemisaasta pühakirjatekstidega, mille alusel jutlustades tuleks pigem hoiduda moraalilugemisest alandlikkuse temal ning keskenduda Kristuse lunastustööle, mille lahutamatuks osaks on kannatused ja surm (muidugi ka ülestõusmine), ja sellele, et osalemine Kristuse kannatustes ja surmas (nagu

²⁸ Markuse evangeeliumis järgneb Jeeriko pimedate tervendamise lugu (Mk 10:46–52) Jeesuse kahekõnele Sebedeuse poegadele ja seejärel kõigi jüngritega.

ka Tema ülestõusmises) on Tema järgimise, Tema jüngrid olemise lahutamatu osa. Eriti, kui nende kannatuste ja koguni surma põhjuseks on Temast tunnistuse andmine – kuna koos Jeesusega kannatamine ja suremine on ühtlasi parim ja veenvaim viis Temast tunnistuse andmiseks.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenäiteks:

1. Jeesus ja Tema jüngrid lähevad «üles Jeruusalemma». Ühelt poolt on see isegi hirmutav, kuna Jeesus on juba varem teada andnud, mis Teda Jeruusalemmas ees ootab – ei midagi vähemat kui kannatused ja surm. Teisalt aga näevad vähemalt mõned Tema järgijatest selles «üles minemises» võimalust või ettekäänet enese ülendamiseks, endale Jeesuse paremal ja vasakul käel aukohtade nõudmiseks. Jeesus teeb kõigile õige kiiresti selgeks, et tegelik ülendamine, mis Tal ees seisab, on «ülendamine ristipuule».
2. See eeskätt Johannese evangeeliumisse kuuluv võrdlus ei ole irooniline, ja seda näitab ka Jeesuse vastus Sebedeuse poegadele: Tema tõeline kirkus ongi Tema kannatused ja surm. Ennast alandades, inimeseks, kõigi teenijaks, lausa orjaks saades, kannatades ja häbistavat ristisurma surses avaldab Jumala ja Inimese Poeg kõige kirkamalt oma suurust ja auhiilgust, oma tõelist olemust ja oma tahet, et kõik inimesed võiksid pääseda.
3. Kristuse jüngritel ei saa olla mingit teistsugust tahet. Jah, Kristus Jeesus on ainus tõeline vahemees Jumala ja inimeste vahel, kuid Ta tahab, et Tema teenijad oleksid seal, kus on Tema, ja teeksid sedasama tööd, milleks Tema on tulnud ja oma elu andnud – «et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele».